

MONOGRAFIE, STUDIA, ROZPRAWY

M122

Daria Moskwa-Bęczkowska

**EFEKTYWNE ZARZĄDZANIE KOSZTAMI
PUBLICZNYCH SZKÓŁ WYŻSZYCH
W POLSCE**

Politechnika Świętokrzyska

Kielce 2019

MONOGRAFIE, STUDIA, ROZPRAWY

M122

Daria Moskwa-Bęczkowska

**EFEKTYWNE ZARZĄDZANIE KOSZTAMI
PUBLICZNYCH SZKÓŁ WYŻSZYCH
W POLSCE**

Kielce 2019

MONOGRAFIE, STUDIA, ROZPRAWY NR M122

Redaktor Naukowy serii

NAUKI O ZARZĄDZANIU I JAKOŚCI

dr hab. Marianna KOTOWSKA-JELONEK, prof. PŚk

Recenzenci

dr hab. Tadeusz DYR, prof. UTH w Radomiu

dr hab. Helena ŻUKOWSKA, prof. KUL

Redakcja

Irena PRZEORSKA-IMIOŁEK

Projekt okładki

Tadeusz UBERMAN

© Copyright by Politechnika Świętokrzyska, Kielce 2019

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część tej pracy nie może być powielana czy rozpowszechniana w jakiegokolwiek formie, w jakikolwiek sposób: elektroniczny bądź mechaniczny, włącznie z fotokopiowaniem, nagrywaniem na taśmy lub przy użyciu innych systemów, bez pisemnej zgody wydawcy.

PL ISSN 1897-2691

PL ISBN 978-83-65719-69-0

Wydawnictwo Politechniki Świętokrzyskiej
25-314 Kielce, al. Tysiąclecia Państwa Polskiego 7
tel./fax 41 34 24 581
e-mail: wydawca@tu.kielce.pl
www.wydawnictwo.tu.kielce.pl

Spis treści

Wstęp	5
1. Sektor szkolnictwa wyższego w Polsce jako przedmiot badań ekonomicznych	9
1.1. Sektor szkolnictwa wyższego w Polsce i jego struktura	9
1.2. Publiczne szkoły wyższe jako element sektora publicznego	23
1.3. Przychody publicznych szkół wyższych	27
1.4. Koszty publicznych szkół wyższych	36
1.5. Wyniki finansowe publicznych szkół wyższych w świetle danych statystycznych	45
2. Rachunek kosztów w sektorze publicznych szkół wyższych w Polsce	53
2.1. Teoretyczne aspekty rachunku kosztów	53
2.2. Gospodarka finansowa publicznych szkół wyższych a rachunek kosztów	63
2.3. Determinanty rachunku kosztów w publicznych szkołach wyższych	71
2.4. Kalkulacja kosztów jednostkowych kształcenia w publicznych szkołach wyższych	75
2.5. Model i procedura kalkulacji kosztów jednostkowych kształcenia	80
3. Przydatność tradycyjnego rachunku kosztów uczelni publicznych dla celów zarządczych	89
3.1. Wybrane aspekty zarządzania kosztami w podmiotach gospodarczych	89
3.2. Rola i zdania rachunku kosztów dla potrzeb zarządczych	94
3.3. Ocena przydatności obowiązujących metod ewidencji, rozliczania i kalkulacji kosztów w publicznych szkołach wyższych do zarządzania kosztami	98
4. Rachunek kosztów działań i jego struktura	113
4.1. Istota, założenia i struktura rachunku kosztów działań	113
4.2. Identyfikacja i analiza procesów i działań w systemie rachunku kosztów działań	119
4.3. Procedury kalkulacyjne w rachunku kosztów działań	126
5. Implementacja rachunku kosztów działań w uczelni publicznej	135
5.1. Model rachunku kosztów uczelni publicznej z wykorzystaniem rachunku kosztów działań	135
5.2. Identyfikacja centrów odpowiedzialności w uczelni publicznej	140

5.3. Identyfikacja i analiza procesów i działań w publicznej szkole wyższej dla potrzeb wdrożenia rachunku kosztów działań	144
5.4. Procedury kalkulacyjne w rachunku kosztów działań (struktura zasobów uczelni, nośniki kosztów zasobów, nośniki kosztów działań)	157
5.5. Ocena przydatności rachunku kosztów działań w uczelni publicznej dla potrzeb zarządzania kosztami	175
Spis tabel	189
Spis rysunków	191
Bibliografia	193
Streszczenie	203
Summary	205

Bibliografia

- Activity Based Costing. Topic Gateway Series No. 1*, CIMA - The Chartered Institute of Management Accountants, 2008.
- Afonso A., Fernandes S., *Efficiency of Local Government Spending: Evidence for the Lisbon Region*, ISEG-UTL Economics Working Paper, nr 09, 2003.
- Afonso A., Schuknecht L., Tanzi V., *Income Distribution Determinants and Public Spending Efficiency*, European Central Bank Working Paper Series, nr 861, 2008.
- Afonso A., Schuknecht L., Tanzi V., *Public Sector Efficiency: An International Comparison*, European Central Bank Working Paper Series, nr 242, 2003.
- Antonowicz D., *Polish Higher Education and Global Changes - the Neoinstitutional Perspective*, CPP Research Papers Series, vol. 12, 2008.
- Armistead C., Rowland P., *Managing Business Processes*, Wiley and Sons, Chichester 1996.
- Armstrong P., *The costs of Activity-Based Management*, Accounting, Organizations and Society, No. 27, 2002.
- Atkinson A.A., Anthony A., Kaplan R.S., Matsumura E.M., Young S.M., *Management Accounting*, 5th ed., Upper Saddle River, Pearson Prentice Hall, New Jersey 2007.
- Bean J., Hussey L., *Business Planning in the Public Sector*, HB Publications, London 2011.
- Bean J., Hussey L., *Strategic Financial Planning for the Public Sector Services*, HB Publications, London 2011.
- Becker G.S., *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education*, University of Chicago Press, Chicago 1993.
- Bińczycki B., *System informacyjny w zarządzaniu operacyjnym*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2007.
- Bitkowska A., Kolterman K., Wójcik G., Wójcik K., *Zarządzanie procesami w przedsiębiorstwie*, Difin, Warszawa 2011.
- Bitkowska A., Żyłko W. (red.), *Zarządzanie procesami biznesowymi w przedsiębiorstwie*, VIZJA PRESS&IT, Warszawa 2009.
- Bławat F., *Podstawy analizy ekonomicznej*, CeDeWu, Warszawa 2011.
- Bragg S.M., *Cost Accounting Fundamentals*, Colorado 2011.
- Buk H., *Nowoczesne zarządzanie finansami. Planowanie i kontrola*, C.H. Beck, Warszawa 2006.
- Cebrowska T., *Rachunkowość finansowa i podatkowa*, PWN, Warszawa 2005.
- Chojna-Duch E., *Polskie prawo finansowe. Finanse publiczne*, LexisNexis, Warszawa 2006.

- Ciechan-Kujawa M., *Rachunek kosztów jakości. Wykorzystanie w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2005.
- Cooper R., *Cost Classifications in Unit-Based and Activity Based Manufacturing Cost Systems*, Journal of Cost Management 1990.
- Cooper R., *The Rise of Activity Based Costing-Part One: What is an Activity-Based Cost System*, Journal of Cost Management 01/1988.
- Cristea H., *Accounting and the calculations in Enterprise Management*, Second Edition, Pushing CECCAR, Bucharest 2003.
- Czubakowska K., Gabrusewicz W., Nowak E., *Podstawy rachunkowości zarządczej*, PWE, Warszawa 2006.
- Czubakowska K., Gabrusewicz W., Nowak E., *Rachunkowość zarządcza. Metody i zastosowania*, PWE, Warszawa 2014.
- Ćwiąkała-Małys A., Małys K., *Problem kalkulacji kosztów kształcenia jako element systemu budżetowania w państwowej szkole wyższej*, [w:] E. Nowak, *Systemy controllingowe przedsiębiorstw i instytucji*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Nr 948, Wrocław 2002.
- Ćwiąkała-Małys A., *Próba tworzenia budżetu kosztów w państwowej szkole wyższej*, Badania operacyjne i decyzje, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2007, nr 3-4.
- Dobija D., Kucharczyk M., *Rachunkowość zarządcza. Analiza i interpretacja*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
- Dobija M., *Rachunkowość zarządcza i controlling*, PWN, Warszawa 1997.
- Dobija M., *Rachunkowość zarządcza*, PWN, Warszawa 1995.
- Drury C., *Rachunek kosztów*, PWN, Warszawa 1996.
- Dybaś M., Dziemianowicz-Bąk A., Krawczyk-Radwan M., Walczak D., *Raport o stanie edukacji 2011*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2012.
- Dziadek K., *Wybrane problemy wdrażania rachunku kosztów ABC w przedsiębiorstwach*, Zeszyty Naukowe Instytutu Ekonomii i Zarządzania Politechniki Koszalińskiej, Koszalin 2010.
- Dziedziczak-Flotyń A., *O reformowaniu szkolnictwa wyższego w Polsce w latach 1989-2009 i towarzyszącej temu debacie publicznej*, Przegląd Socjologiczny, Nr 58(3), 2009.
- Gabrusewicz W., Kamela-Sowińska A., Poetschke H., *Rachunkowość zarządcza*, PWE, Warszawa 2002.
- Gabryelczyk R., *ARIS w modelowaniu procesów biznesu*, Difin, Warszawa 2006.
- Gaudemet P., Molinier J., *Finanse publiczne*, PWE, Warszawa 1999.
- Gierusz J., Cygańska M., *Budżetowanie kosztów działań w szpitalu*, ODDK, Gdańsk 2009.

- Glynn J.J., Perrin J., Murphy M.P., *Rachunkowość dla menedżerów*, PWN, Warszawa 2003.
- Gordon L.A., *Managerial accounting: Concepts and Empirical Evidence*, McGraw Hill Custom Publishing, 2005.
- Gos W., *Kalkulacja kosztów kształcenia w wyższych uczelniach*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 765, Szczecin 2013.
- Grajewski P., *Procesowe zarządzanie organizacją*, PWE, Warszawa 2012.
- Gravelle H., Smith P., Xavier A., *Performance signals in the public sector: the case of health care*, Oxford Economic Papers, 55(1), 2003.
- Griffin R., *Podstawy zarządzania organizacjami*, PWN, Warszawa 1996.
- Gunasekaran A., Marri H.B., Grieve R.J., *Activity based costing in small and medium enterprises*, Computers & Industrial Engineering, nr 37, 1999.
- Gupta S., Honjo K., Verhoeven M., *The Efficiency of Government Expenditure: Experiences from Africa*, IMF Working Papers, nr 1997/153.
- Hall R.E., Taylor J.B., *Makroekonomia*, PWN, Warszawa 2002.
- Horngren Ch., Datar S., Rajan M., *Accounting*, Pearson Education, 2014.
- Horvath P., Mayer R., *Prozesskostenrechnung - Der neue Weg zu mehr Kostentransparenz und wirkungsvolleren Unternehmensstrategien*, Controlling, nr 1, 1989.
- Hyman D.N., *Microeconomics*, Inhabited Planet, Burr Ridge, Illinois 1994.
- Jarugowa A., Malc W., Sawicki K., *Rachunek kosztów*, PWE, Warszawa 1979.
- Jarugowa A., Nowak W., Szychta A., *Zarządzanie kosztami w praktyce światowej*, ODDK, Gdańsk 1997.
- Jarugowa A., *Rachunek kosztów w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, PWE, Warszawa 1986.
- Kalinowski J., *Proces kształcenia. Zarządzanie projektami dydaktycznymi*, Rola systemu rachunkowości w zarządzaniu uczelnią publiczną, Łódź 2013, materiały konferencyjne.
- Kalkulacja kosztów kształcenia w szkołach wyższych. Opis metody obliczania kosztów kształcenia*, MHM Konsulting, www.mhm.com.pl z dnia 11.08.2015 r.
- Kamińska T., *Makroekonomiczna ocena efektywności inwestycji infrastrukturalnych*, Uniwersytet Gdański, Gdańsk 1999.
- Kaplan R.S., Anderson S.R., *Rachunek kosztów działań sterowany czasem (TDABC - Time-Driven Activity-Based Costing)*, PWN, Warszawa 2008.
- Kaplan R.S., Cooper R., *Strategiczna karta wyników. Jak przełożyć strategię na działanie*, PWN, Warszawa 2001.

- Karpiński A., Paradysz S., *Sektor publiczny w krajach Unii Europejskiej*, [w:] *Sektor publiczny w Polsce i na świecie między upadkiem a rozkwitem*, praca zbiorowa pod red. J. Kleera, CeDeWu, Warszawa 2005.
- Kilger W., Pampel J.R., Vikas K., *Introduction: Marginal Costing as a Management Accounting Tool*, *Management Accounting Quarterly*, vol. 5, no. 2, 2004.
- Kisielnicki J., *MIS – systemu informatyczne zarządzania*, Placet, Warszawa 2008.
- Kłosowski M., *Koszty procesów w rachunku kosztów działań*, Polskie Towarzystwo Zarządzania Produkcją, Zakopane 2013.
- Kondratowicz-Garbarska I., *Rachunek zysków i strat. Istota, cele i praktyczne zastosowania*, PWE, Warszawa 2013.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.
- Kopczewski M., Jucha M., *Analiza kosztów kształcenia w procesie podejmowania decyzji w szkołach wyższych. Uwarunkowania zastosowań e-biznesu w gospodarce*, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Informatyczna, Warszawa 2008.
- Kosek-Wojnar M., *Finanse samorządu terytorialnego*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2002.
- Koszty kształcenia w szkołach wyższych w Polsce. Model kalkulacyjnych kosztów kształcenia*, Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji, SGGW, Warszawa 1999.
- Kuchciak I., *Budżetowanie jako narzędzie wspomagające efektywne funkcjonowanie przedsiębiorstwa*, *Acta Universitatis Lodzianis, Folia Oeconomica* 218, Łódź 2008.
- Kuchta D., Kowalski M., *Wdrożenie metody ABC w przedsiębiorstwie handlowym – studium przypadku*, *Badania operacyjne i decyzje*, Nr 3-4, 2004.
- Łeszczczyński Z., *Projektowanie i wdrażanie rachunku kosztów działań w przedsiębiorstwie*, ODiDK, Gdańsk 2012.
- Łeszczczyński Z., *Rachunek kosztów działań w średnim przedsiębiorstwie*, *Zeszyty Naukowe* Nr 1048, Politechnika Łódzka, Łódź 2009.
- Łeszczczyński Z., Wnuk-Pel T., *Controlling w praktyce*, ODDK, Gdańsk 2004.
- Lisiecka K., *Zarządzanie procesami w strategii TQM*, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, nr 851, Wrocław 2000.
- Lockwood B., *Pareto Efficiency*, *The New Palgrave Dictionary of Economics*. Second Edition, Palgrave Macmillan 2008, www.dictionaryofeconomics.com [dostęp z dnia 08.09.2015].
- Łyszczarz K., Senderacka I., *Uczelnie publiczne w świetle reformy szkolnictwa wyższego. Wybrane aspekty*, *Ekonomia i Zarządzanie* 1/2013.
- Machaczka J., *Podstawy zarządzania*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2001.

- Maher M., Lanen W.N., Andreson S.W., *Fundamentals of Cost Accounting*, McGraw-Hill, 2010.
- Majchrzycka-Guzowska, *Finanse i prawo finansowe*, LexisNexis, Warszawa 2011.
- Malinowska-Misiąg E., Misiąg W., *Finanse publiczne*, LexisNexis, Warszawa 2007.
- Matuła M., *Rachunek kosztów działań jako metoda optymalizacji funkcjonowania przedsiębiorstwa*, 2010.
- Matuszek J., *Inżynieria produkcji*, Politechnika Łódzka, Filia w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała, 2000.
- Matuszek J., Jucha M., Bocewicz G., *Koszty funkcjonowania jednostek organizacyjnych szkół wyższych. Metody i techniki zarządzania w inżynierii produkcji*, Akademia Techniczno-Humanistyczna, Bielsko-Biała 2010.
- Matuszek J., Jucha M., *Koszty kształcenia studentów na przykładzie kierunku studiów Zarządzanie i Inżynieria Produkcji*, [w:] *Komputerowo Zintegrowane Zarządzanie* pod red. R. Knosali, Oficyna Wydawnicza Polskiego Towarzystwa Zarządzania Produkcją, Opole 2011.
- Matuszewicz J., *Rachunkowość przedsiębiorstw i instytucji*, PWE, Warszawa 1987.
- Mielcarek J., *Teoretyczne podstawy rachunku kosztów działań i zasobów – koncepcji ABC i ABM*, Contact, Poznań 2008.
- Mielnik M., Szambelańczyk J., *Ocena efektywności banków spółdzielczych w Polsce w latach 1997-2003 (dla czterech celów działalności)*, Bezpieczny Bank, Nr 1 (30), 2006.
- Międzynarodowa Federacja Księgowych (IFAC), PAIB Information Paper, *Evaluating the Costing Journey: A Costing Levels Continuum Maturity Model*, New York 2009.
- Miller J.A., Pniewski K., Polakowski M., *Zarządzanie kosztami działań*, WIG-Press, Warszawa 2000.
- Miller J.G., Vollman T.E., *The Hidden Factory*, Harvard Business Review nr 5, 1985.
- Miłosz H., *Analiza kosztów kształcenia w szkołach wyższych*, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Legnicy „Wspólnota Akademicka”, Legnica 2003.
- Miłosz H., *Jak ewidencjonować koszty studiów*, Forum Akademickie, 2012, Nr 6.
- Mirkowski S., *Zarządzanie kosztami i podnoszenie efektywności – wyzwanie dla przedsiębiorstw. Część 1*, www.gtfr.pl.
- Misiąg W., Niedzielski A., *Jawność i przejrzystość finansów publicznych w Polsce w świetle standardów Międzynarodowego Funduszu Walutowego*, Nr 29/2001, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa 2001.
- Moskwa-Bęczkowska D., *Rachunek kosztów publicznych szkół wyższych w Polsce i jego przydatność do zarządzania kosztami*, [w:] *Współczesne koncepcje zarządzania w szkolnictwie wyższym*, pod red. K. Zięby, B. Ortyli, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2014.

- Moskwa-Bęczkowska D., *Rachunek kosztów działań jako narzędzie kształtowania efektywności ekonomicznej publicznych szkół wyższych w Polsce*, Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu, rozprawa doktorska.
- Moskwa-Bęczkowska D., *Sektor szkolnictwa wyższego w okresie przemian społeczno-gospodarczych i ustrojowych w Polsce*, [w:] *Współczesne uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego Świat-Polska-Region Świętokrzyski*, pod red. A. Maciąga, Politechnika Świętokrzyska w Kielcach, Kielce 2014.
- Narodowy Spis Powszechny z 6 grudnia 1988 roku*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 1990.
- Naumiuk T., *Zasady kalkulacji kosztów*, Infor, Warszawa 1998.
- Nowak E., *Leksykon rachunkowości*, PWN, Warszawa 1996.
- Nowak E., Piechota R., Wierziński M., *Rachunek kosztów w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, PWE, Warszawa 2004,
- Nowak E., *Rachunek kosztów a zarządzanie kosztami. Rozważania o relacjach*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Nr 245, Katowice 2015.
- Nowak E., *Rachunek kosztów przedsiębiorstwa*, Ekspert, Wrocław 2010.
- Nowak E., *Rachunek wyników*, Difin, Warszawa 2004.
- Nowak E., *Rachunkowość menedżerska*, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 1995.
- Nowak E., *Teoria kosztów w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, PWN, Warszawa 1996.
- Nowak E., Wierziński M., *Rachunek kosztów. Modele i zastosowania*, PWE, Warszawa 2010, *Rachunkowość zarządcza i rachunek kosztów*, praca zbiorowa pod redakcją G.K. Świdorskiej, Difin, Warszawa 2003.
- Ossowski M., *Koncepcja budżetowania kosztów i przychodów państwowej szkoły wyższej*, Uniwersytet Gdański, Sopot 2007.
- Pas Ch., Lowes B., Davies L., *Collins Reference Dictionary: Economic*, London and Glasgow 2000.
- Piech K., *Nowa Ustawa o szkolnictwie wyższym a Proces Boloński oraz konkurencyjność i rozwój polskiej gospodarki*, [w:] M. Rocki (red.), *Nowe prawo - szanse i zagrożenia dla szkolnictwa wyższego*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa 2005.
- Piechota R., *Projektowanie rachunku kosztów działań*, Difin, Warszawa 2005.
- Pierścieniak A., *Efektywność rozwiązań organizacyjnych w instytucjach publicznych*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Uwarunkowania sprawnego działania w przedsiębiorstwie i regionie*, pod red. M.G. Woźniak, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2011.

- Podstawy rachunkowości, praca zbiorowa pod red. K. Sawickiego, PWE, Warszawa 2002.
- Porter M., *Competitive Advantage*, Free Press, New York 1985.
- Przygodzka R., *Efektywność sektora publicznego*, Kwartalnik Optimum. Studia Ekonomiczne, nr 4 (40), 2008.
- Rachunek kosztów, praca zbiorowa pod red. K. Sawickiego, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 1996.
- Rachunkowość zarządcza i rachunek kosztów w systemie informacyjnym przedsiębiorstwa, pod red. A. Karmańskiej, Difin, Warszawa 2009.
- Raffish N., *How much does that product cost?*, Management Accounting nr 72-9, 1991.
- Raiborn C.A., Kinney M.R., *Cost Accounting*, South Western Educational Publishing, The United States 2010.
- Reforma nauki w Polsce. *Budujemy na wiedzy*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2011.
- Rocznik statystyczny 1947, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 1947.
- Romanowska M., Trocki M., *Podejście procesowe w zarządzaniu*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2004.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie zakresu i trybu realizacji programu naprawczego prowadzącego do uzyskania równowagi finansowej uczelni publicznej, Dz.U. Nr 243, poz. 1446.
- Rozporządzenie Rady Ministrów dnia 22 grudnia 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych, Dz.U. Nr 246, poz. 1796.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2012 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych, Dz.U. Nr 0, poz. 1533.
- Rubik J., *Relacje między rachunkiem kosztów, rachunkowością zarządczą, zarządzaniem kosztami i controllingiem kosztów*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, nr 13 (69), 2003.
- Samuelson P.A., Nordhaus W.D., *Ekonomia*, tom 1, PWN, Warszawa 2004.
- Samuleson W.E., Marks S.G., *Ekonomia menedżerska*, PWE, Warszawa 1999.
- Sasin W., *Analiza ekonomiczno-finansowa w praktyce z elementami diagnozy ekonomicznej i rachunku kalkulacyjnego*, Agencja Interfart, Łódź 1994.
- Sawicka B., *Kalkulacja kosztów studiów niestacjonarnych na uczelniach publicznych*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 289, Wrocław 2013.
- Schmelzer H.J., Sesselman W., *Geschäftsprozessmanagement in der Praxis*, Hanser, Wien 2003.
- Schultz T.W., *Investment in human capital*, American Economic Review, 51(1), 1961.

- Shank J., Govindarajan V., *Strategic cost management: the new tool for Competitive Advantage*, The Free Press, New York 1993.
- Sharman P.A., *Bring on German Cost Accounting*, Strategic Finance, 2003.
- Sharman P.A., Vikas K., *Lessons from German Cost Accounting*, Strategic Finance, 2004.
- Sierpińska M., Jachna T., *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, PWN, Warszawa 2007.
- Sierpińska M., *Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie*, PWN, Warszawa 1997.
- Siwińska J., *Ewolucja sfery publicznej w gospodarce*, [w:] *Teoria wyboru publicznego* pod red. J. Wilkina, Scholar, Warszawa 2005.
- Skarżyńska A., *Rachunek kosztów działań - nowe spojrzenie*, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, Nr 3, Warszawa 2012.
- Skrzypek E., Hofman M., *Zarządzanie procesami w przedsiębiorstwie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
- Sobańska I., Kalinowski J., *Rachunek kosztów w uczelniach publicznych - czas na zmiany*, Rachunkowość, 2012, Nr 7.
- Sobańska I., *Rachunek kosztów celu w strategicznym zarządzaniu kosztami*, Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej S.K. w Polsce, nr 52, 2000.
- Sołtys D., *Rachunkowość zarządcza przedsiębiorstw. Rachunek kosztów*, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2014.
- Souza M.A., Rasia K.A., *Strategic Cost Management Practices Adopted by Segments of Brazilian Agribusiness*, [w:] C.A. Okia, *Global Perspectives on Sustainable Forest Management*, InTech, 2012.
- Stabryła A., *Zarządzanie rozwojem firmy*, Księgarnia Akademicka, Kraków 1996.
- Stachowiak A., *Rachunek kosztów działań w logistyce*, Politechnika Poznańska, Poznań 2011.
- Steiss A.W., Nwagwu E., *Financial Planning and Management in Public Organizations*, Marcel Dekerr, Inc., Middletown 2001,
- Stiglitz J.E., *Ekonomia sektora publicznego*, PWN, Warszawa 2004.
- Sulaiman M., Ahamad N.N.N., Alwi N.M., *Is Standard Costing Obsolete? Empirical Evidence from Malaysia*, Managerial Auditing Journal, No. 20(2), 2005.
- Sutherland D., Price R., Joumard I., Nicq C., *Performance Indicator Public Spending Efficiency In Primary and Secondary Education*, OECD Economic Department WP, nr 546, 2007.
- Szczypta P., *Rachunkowość zarządcza. Klucz do sukcesu*, CeDeWu, Warszawa 2007.
- Szkoły wyższe i ich finanse w 2014 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015.
- Szkoły wyższe i ich finanse w 2016 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017.

- Study M., *Efektywność ekonomiczna w ujęciu dynamicznym a sprawność systemu gospodarczego*, Studia Ekonomiczne Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach nr 176, Katowice 2014.
- Szuwarzyński A., *Identyfikacja podstawowych czynników kosztotwórczych w procesie kształcenia w publicznej szkole wyższej*, Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej - Ekonomia, nr 558, Politechnika Gdańska, Gdańsk 2000.
- Świdarska G.K. (red.), *Rachunkowość zarządcza i rachunek kosztów*, Tom I, Difin, Warszawa 2002.
- The Bologna Declaration of 19 June 1999*, The European Higher Education Area.
- The CAM-I Glossary of Activity-Based Management*, Computer Aided Manufacturing-International, Arlington, Texas, 1991.
- Trow M., *A question of size and shape*, Higher Education Quarterly, Vol. 18/2, 1964.
- Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o Komitecie Badań Naukowych, Dz.U. z 1991 r. Nr 8, poz. 28 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych, Dz.U. z 1990 r. Nr 65, poz. 386 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 12 września 1990 roku o szkolnictwie wyższym, Dz.U. Nr. 65, poz. 385 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Dz.U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1997 r. o wyższych szkołach zawodowych, Dz.U. Nr 96, poz. 590, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. Nr 80, poz. 350 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U. poz. 1668 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Dz.U. Nr 157, poz. 1240 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. Nr 121, poz. 591 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki, Dz.U. Nr 96, poz. 615.
- Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju, Dz.U. Nr 96, poz. 616.
- Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk, Dz.U. Nr 96, poz. 619.
- Ustawa z dnia 5 stycznia 1991 r. - Prawo budżetowe, Dz.U. Nr 4, poz. 18.
- Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych, Dz.U. Nr 96, poz. 618.

- Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Nauki, Dz.U. Nr 96, poz. 617. *Uzasadnienie do projektu ustawy 2.0*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2018.
- Varian H.R., *Mikroekonomia*, PWN, Warszawa 1997.
- Walińska E., *Międzynarodowe Standardy Rachunkowości. Ogólne zasady pomiaru i prezentacji pozycji bilansu i rachunku wyników*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007.
- Walther L.M., *Financial Accounting*, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2015.
- Wencel A., *Struktury kosztów i przychodów. Rachunek kosztów - ujęcie ex post i ex ante*, Rola systemu rachunkowości w zarządzaniu uczelnią publiczną, Łódź 2013, materiały konferencyjne.
- Wernik A., *Finanse publiczne*, PWE, Warszawa 2014.
- Wieczorek J., *Ustawa o szkolnictwie wyższym - czy kolejny bubel legislacyjny jest naprawdę pożądany?*, 2005, www.jwieczorek.ans.pl/publicystyka.html [dostęp z dnia 29.03.2018 r.].
- Winiarska K., Kaczurak-Kozak M., *Rachunkowość budżetowa*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Wnuk-Pel T., *Zastosowanie rachunku kosztów działań w przedsiębiorstwach*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2012.
- Wprowadzenie do rachunkowości*, pod red. E. Śnieżek, Wolters Kluwer, Kraków 2009.
- Wprowadzenie do rachunkowości. Podręcznik z przykładami, zadaniami i testami*, pod red. E. Śnieżek, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004.
- Wreszcie będzie można sprawdzić na co uczelnie publiczne wydają pieniądze*, Dziennik Gazeta Prawna, www.gazetaprawna.pl z dnia 14 stycznia 2013 r.
- Założenia do ustawy o zmianie ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, www.bip.nauka.gov.pl [dostęp z dnia 29.03.2018 r.].
- Ząbek S., Kuchta D., *Wdrożenie rachunku kosztów działań w zakładach opieki zdrowotnej - możliwości i ograniczenia*, Studies & Proceedings of Polish Association for Knowledge Management, Nr 39, 2011.
- Zieliński T., *Zasobowy rachunek kosztów - pierwszy krok do wdrożenia rachunku kosztów działań*, Monitor Rachunkowości i Finansów, Nr 2, 2009.
- Zyznarska-Dworczak B., *Jak zarządzać kosztami w przedsiębiorstwie*, Difin, Warszawa 2012.

STRESZCZENIE

Efektywne zarządzanie kosztami publicznych szkół wyższych w Polsce

Tematyka monografii dotyczy rachunku kosztów w uczelniach publicznych w Polsce. Zasadniczym celem pracy jest ocena możliwości, celowości oraz przydatności wdrożenia w publicznych szkołach wyższych rachunku kosztów działań jako narzędzia stwarzającego podstawy do bardziej efektywnego zarządzania kosztami sektora szkolnictwa wyższego w Polsce.

W szczególności w kolejnych rozdziałach pracy:

- przedstawiono strukturę podmiotową sektora szkolnictwa wyższego w Polsce oraz dokonano analizy głównych kategorii ekonomicznych uczelni publicznych, tj. przychodów, kosztów oraz wyników finansowych; szczególna uwaga zwrócona została na wielkość i strukturę kosztów uczelni publicznych w Polsce;
- dokonano analizy i oceny istniejącego rachunku kosztów w sektorze publicznych szkół wyższych w Polsce; omówiono zasady ewidencji, rozliczania oraz kalkulacji kosztów w uczelniach publicznych, wynikające zarówno z teorii rachunku kosztów, jak i obowiązujących uregulowań prawnych; przedstawiono problem kalkulacji kosztów jednostkowych kształcenia w uczelniach publicznych oraz opracowano graficzny model kalkulacji tych kosztów;
- dokonano oceny przydatności stosowanego w uczelniach publicznych rachunku kosztów do efektywnego zarządzania kosztami tych jednostek; w procesie weryfikacji wykorzystano między innymi badania ankietowe;
- przedstawiono istotę, założenia i strukturę rachunku kosztów działań.

W części analitycznej pracy przedstawiono - na zasymulowanym przykładzie - uwarunkowania, wymagania, procedurę wdrażania w uczelni publicznej rachunku kosztów działań. Zbudowano autorski model rachunku kosztów uczelni publicznej, w którym uwzględniono zarówno założenia rachunku kosztów działań, jak też wymagania wynikające z obowiązujących regulacji prawnych.

W końcowej części pracy dokonano oceny przydatności opracowanego modelu rachunku kosztów dla potrzeb zarządzania kosztami uczelni publicznych w Polsce i poprawy ich efektywności.

S U M M A R Y

Effective cost management of public universities in Poland

The monograph is focused on the cost accounting in public universities in Poland. The main purpose of the monograph was to assess the possibilities, purposefulness and usefulness of implementation of Activity Based Costing in public universities as a tool creating the basis for more effective cost management of higher education sector in Poland.

In particular in the next chapters of the dissertation:

- the structure of higher education sector in Poland was presented and the main economic categories of public universities, i.e. revenues, costs and financial results were analysed; special attention was paid to the analysis of the level and the structure of costs of public universities in Poland;
- the analysis and assessment of current cost accounting in public universities in Poland was carried out; the principles of register, settlements and calculation of costs in public universities resulting from the cost accounting theory as well as valid legal regulations was discussed, the problem of calculation of unit costs of education in public universities was analysed and the graphical model of calculation of these costs was developed;
- the assessment of usefulness of the cost accounting used in public universities to effective cost management of these units was made; in the verification process the questionnaire studies were used;
- the analysis of the essence, assumptions and the structure of activity based costing was presented.

In the practical part of dissertation, the case study illustrating conditions, requirements, the procedure of implementation of activity based costing in public university. The original model of cost accounting of public university, including both assumptions of the activity based costing and requirements resulting from the valid legal regulations, was built. Then, the developed model was implemented in the hypothetical public university.

The final part of the dissertation includes the assessment of the usefulness of the developed cost accounting model for cost management of public universities in Poland and improvement of their efficiency.